

ДЫЗАЙН ЯК ФАКТАР РЭКАНСТРУКЦЫІ НЕКАТОРЫХ РЫС ГІСТАРЫЧНАГА АБЛІЧЧА ВЕРХНЯГА ГОРАДА Ў МЕНСКУ

В. Пабока (ДІКСТ БДУ)

Навуковы кіраўнік:

кандыдат архітэктуры, дацэнт І.Н. Духан

Сёння пры ўзнікненні праблемы стварэння згубленых стылістычна выразных форм у прасторы сучаснага Мінска становіцца актуальным пошук вырашэння гэтага пытання. Дадзеная праца стала эксперыентам па сымбалічным узнаўленні дзвух значных аб'ектаў у раёне гістарычнага цэнтра. Першы – прастора вуліцы, якая сёння не існуе, другі – знішчаная святыня.

Дзеля дасягнення пастаўленай задачы была абрана наступная стратэгія. На падставе гістарычна абгрунтаванага матэрыяла, пры дапамозе сродкаў дызайна, з ужываннем будаўнічых матэрыялаў і паглыблення у рэльеф пагорка (на першапачатковы ўзровень) была зроблена спроба сканструяваць лінію малапавярховай забудовы і тым самым прадэманстраваць трасіроўку й акрэсліць былую прастору вуліцы. Па знойдзенай інфармацыі было вызначана досыць дакладнае месцазнаходжанне касцёла і вуліцы, а таксама генэзіс, развіццё і эвалюцыя гэтых аб'ектаў.

Назва, пад якой нам вядома вуліца, бярэ паходжанне ад праваслаўнай царквы Святых Казьмы і Дзям'яна, якая існавала раней на гэтым месцы. Знаходзіўся кляштар “святых бязшрэбраннікаў Казьмы і Дзям'яна” недзе паміж сучасным Пляцам 8 сакавіка і Катэдральным саборам [1]. Пад назвай Казьмыдзям'янаўскай вуліца праіснавала да савецкага часу. У першыя гады стварэння БССР вуліца набывае назву Францішка Скарыны (1926–1933 гг.), а з 1933 г. па 1940 г. мела назву вуліцы ім. Дзям'яна Беднага. Час Вялікай Айчыннай вайны становіцца апошнім тэрмінам існавання не толькі вуліцы, але і ўсяго раёна, які знаходзіўся паміж Пляцам Волі і Нямігай. На здымках 1941, 1942 гадоў бачны абгарэлыя касцякі будынкаў, якія абваліліся пасля нямецкай бамбардзіроўкі. Са сканчэннем вайны руіны і друз разабралі, і было вырашана больш не адбудоўваць гэтую частку нашага горада.

Вуліца, якая існавала паміж дзвюма палюсамі Старога і Новага горада, набывае статус галоўнай связуючай асі свецкага і духоўнага жыцця. Сёння па запатрэбаванасці магчыма было б параўнаць яе з адрэзкам вуліцы В. Харужай, ад станцыі метро ім. Я. Коласа да Камароўскага рынка. Хутчэй за ўсё Казьмыдзям'янаўская вуліца пачала абмуроўвацца яшчэ ў XVI ст., пасля разбуральнага пажару 1547 года, калі “замок... Менскій і место Менское, зо всімі маетностыямі іх, подданных наших, погорело”. Гарадскі цэнтр быў перанесены ў раён Пляца Волі. Гэта падзея фактычна кладзеца ў падмурак фарміравання новага гарадскога цэнтра, з прынцыпамі рацыянальнай планіровачнай структуры, якая здзяйснялася спецыялістамі, дасведчанымі ў “мерніцкой навукі” [3]. Звонку структуру вуліц старой часткі Мінска цудоўна апісвае З.С. Пазыняк: “Яны заўсёды мелі плаўныя павароты, <...> хваліста выгіналіся, адлюстроўваючы гістарычную тапаграфію <...>, стваралі кампазіцый

сваіх аб'ёмаў адпаведны вобраз і мікрасвет" [4]. Па матэрыяле, які захаваўся (на фота 20-х гадоў XX ст.), можна гаварыць аб жылых дамах з высокімі (10–12 м) вузкімі фасадамі ў 2–3 паверхі. Да пераважнай большасці аkenных праёмаў першых паверхаў усіх будынкаў прыстасаваны драўляныя аканіцы, уваходныя праёмы шчыльна зачынены драўлянымі варатамі, палавінкі якіх дасягаюць 2–3 м. Шмат у якіх дамах ёсць арачныя праёмы, таму хутчэй за ўсё ўваходы ў жылыя пакоі былі з боку двара. Дадатковым аспектам з'яўляецца дэкор фасадаў: прафіляваныя гзімсы падзяляюць будынкі на ўзроўні, абавязковым элементам для кампазіцый большасці фасадаў становяцца прамалінейныя і вуглавыя аkenныя карнізы, а таксама пілястры і раскрэпоўкі.

Гаворачы пра вонкавы выгляд вуліцы, варта не пакідаць без увагі дэталі, якія ствараюць эстэтычнае ўражанне пасля зносін з аб'ектам. Так, дзейнымі сродкамі ў гэтым працэсе становяцца фактуры, а таксама колер, які з'яўляўся немалаважным аспектам ва ўвасабленні і паразуменні сярэднявечнага горада. З'яўленне каляровых плям і рознапланавасці паверхні пагорка ў даволі сумна арганізаваным ландшафце "Пляца 8 сакавіка" разнастаіць, а магчыма і закцэнтуюе на сябе ўвагу ў прасторы "кампазіцыі з ліхтарамі".

Накладанне інсталяцыі у перакрываванні з адаптаванымі і прызвычанымі да ўжывання шляхамі выклікана прывабіць тых, хто прысутнічае на гэты тэрмін у прасторы аб'екта. Складанымі асаблівасцямі праекта з'яўляецца магчымасць талерантна ўвесці інсталяцыю ў прастору сходаў перад Саборам, не парушаючы створаную за апошнім часам сілуэтную кампазіцыю. Таму быў абраны варыянт паглыблення ў рэльеф пагорка.

Немагчымасць вяртання былога архітэктурна-урбаністычнага асяроддзя ў вызначанай прасторы, якая ўжо зацвердзілася часам, прымусіла шукаць нейкія іншыя сродкі ў дасягненні прэзэнтацыі, аб'ектаў, якія сёння не існуюць. Узор такога вырашэння пастаўленай задачы можа стаць нейкім прыкладам і па ўзнаўленні іншых, не менш вартых месцаў нашага горада.

Літаратура

1. *Боровой, Р.В.* Историческая топография древнего Минска. Обзор источников и современное состояние проблемы / Р.В. Боровой // Гістарычна-археалагічны зборнік. – Мн., 1997. – № 12. – С. 31–41.
2. *Загорульский, Э.М.* Возникновение Минска / Э.М. Загорульский. – Минск: Изд-во БГУ, 1982.
3. Ліст, пісаны до рэвізоров пана Дмітра Скуміна а пана Мартіна Тішкевіча, абы до Менска зъехавшы і для будованя домовъ месту Менському местце назначілі і пляцы розмерілі // Беларускі архіў. – Т. 3. – № 31. – С. 38–39.
3. *Пазыняк, З.С.* Рэха даўняга часу / З.С. Пазыняк. – Мн.: Нар. асвета, 1985.
4. Памяць: гіст.-дакум. хроніка Мінска. У 4 кн. Кн. 1. – Мн.: БЕЛТА, 2001.